

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ З УРАХУВАННЯМ КЛАСИФІКАЦІЇ СФЕР ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Г. Ю. Зюман

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна. E-mail: zumanart@gmail.com

Висвітлено необхідність внесення змін у побудову професійної підготовки майбутнього психолога, розглянуто погляди науковців на поняття професійної підготовки та їх суперечності. Розглянуто позиції науковців щодо сфер професійної діяльності психологів; визначено рівні прагматичного та гуманістичного спрямування професійної діяльності; виокремлено такі сфери професійної діяльності психолога за видами діяльності: освітні процеси, оздоровчі процеси, правозахисні процеси, мистецтво, професійна, командна діяльність, ІТ технологічні процеси, політичні процеси, економічно-виробничі процеси; визначено залежність між клієнтським запитом до психолога та спрямуванням його діяльності, передумови перетворення гуманістичного спрямування роботи психолога на прагматичний, вірогідності виникнення конфлікту з етичним кодексом.

Ключові слова: професійна підготовка, сфери професійної діяльності, прагматичне спрямування, гуманістичне спрямування, етичний кодекс.

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ С УЧЕТОМ КЛАССИФИКАЦИИ СФЕР ИХ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

А. Ю. Зюман

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского
ул. Первомайская, 20, г. Кременчуг, 39600, Украина. E-mail: zumanart@gmail.com

Освещена необходимость внесения изменений в построение профессиональной подготовки будущего психолога, рассмотрены взгляды ученых на понятие профессиональной подготовки и их противоречия. Рассмотрены позиции ученых относительно сфер профессиональной деятельности психологов; определены уровни прагматического и гуманистического направления профессиональной деятельности; выделены следующие сферы профессиональной деятельности психолога по видам деятельности: образовательные процессы, оздоровительные процессы, правозащитные процессы, искусство, профессиональная, командная деятельность, ИТ технологические процессы, политические процессы, экономико-производственные процессы; определена зависимость между клиентским запросом к психологу и направлением его деятельности, предпосылки преобразования гуманистического направления работы психолога на прагматичный, вероятности возникновения конфликта с этическим кодексом.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, сферы профессиональной деятельности, прагматическая направленность, гуманистическая направленность, этический кодекс.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Сучасний рівень розвитку психологічної науки дозволив значно розширити сфери професійної діяльності психологів. Психологічні знання почали застосовуватися у сферах які раніше вважалися недосяжними для психологічної науки – мистецтво, робототехніка, релігія тощо. Такий стан речей потребує змін у побудові структури проведення професійної підготовки майбутніх психологів, необхідне врахування не тільки вже наявних напрямків застосування психологічних знань, а й вірогідності появи нових. Особливої уваги при цьому потребують напрями, що передбачають відсутність прямого контакту психолога з об'єктом психологічного впливу, адже саме в них зростає вірогідність порушення етичного кодексу та збільшується ризик появи непередбачених наслідків. Необхідність виходу за межі вузькотехнологічного розуміння професійної діяльності психолога багато в чому визначено зміною соціальних стереотипів та нових соціокультурних тенденцій [1]. Побудова структури професійної підготовки майбутнього фахівця, з окресленням подальшим розвитком професії, неможлива без дослідження та класифікації сфер професійної діяльності психолога, як теоретичного, так і практичного спрямування. Як і сама людина професія психолога є багатогранною, вона покликана вирішувати проблеми у багатьох сферах людського життя. В залежності від спеціалізації та завдань, які повинен виконувати психолог,

до нього висуваються різні вимоги, але загальна мета повинна залишатися єдиною – допомога людині.

Питанням професійної підготовки завжди займався багато науковців, адже воно відображає тенденції розвитку особистості та людства загалом. Життя людини постійно змінюється, суспільство розвивається, виникають нові технології, створюються нові вироби, розширюються суспільно-соціальні зв'язки. Все це призводить до постійного розвитку та виникненню нових сфер діяльності людини. Відгуком на значне розширення та видозмінення соціальних зв'язків людського буття постала потреба у застосуванні знань щодо психології людини, спільнот, їхнє життя й діяльність.

Поняття «професійна підготовка» в самостійному вигляді практично не зустрічається, а завжди доповнюється предикатом, пояснюючи вид діяльності, до якого вона належить. Вчені та дослідники, розглядаючи сутність цього поняття, мають розбіжності в поглядах. Так С. Батишев [2] акцентує увагу на результаті, ототожнюючи поняття "підготовка" з поняттям "готовність", Н. Антонова [3], Е. Нероба [4] – на процесі, О. Бодальов, М. Пряжніков [5] розглядають підготовку в логіці: процес – результат. В той же час О. Лейбович стверджує, що поняття «професійна освіта» та «професійна підготовка» не можна вважати тотожними. Професійна підготовка

– це організація навчання та форма набуття професійних навичок, а професійна освіта – процес і результат професійного становлення і розвитку особистості, який супроводжується набуттям наперед визначених знань, умінь і навичок [2]. Професійну підготовку психолога також науковці розглядають через розвиток професійного мислення (С. Максименко, В. Панок), соціальної активності (О. Бондаренко, М. Гуліна), професійної креативності (С. Марков, В. Моляко), професійної компетентності (І. Зязюн, В. Рибалка), критичності мислення, імпровізації, інноваційності (М. Іванчук, Н. Ничкало), формування творчого потенціалу (Ж. Вірна, В. Ковальов), пізнавальної активності (Т. Алексеєнко), розвитку психологічної культури тощо (В. Рибалка).

Мета статті полягає в розкритті особливостей професійної підготовки майбутніх психологів на підґрунті класифікації сфер професійної діяльності.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Сучасна вища освіта покликана створювати умови здатні забезпечити підготовку висококваліфікованого фахівця, здатного задовольнити запит суспільства. Проте вона має технократичну орієнтацію. Зміст навчання здебільшого представлений у інформаційно-предметному вигляді та подається за допомогою дидактично-алгоритмічних методів, недостатня увага приділяється трансформації цінностей повідомлень у власні цінності майбутніх фахівців. Такі цінності стають підґрунтям активності людини, виступають регулятором її поведінки.

Професійна підготовка психолога відрізняється ґрунтовною роллю соціальних витоків майбутнього фахівця, його включеністю у соціум. К. Гайдар із цього приводу зазначає, що психологічна освіта за останні два десятиліття змінилася кардинальним чином, передусім сама спеціальність перейшла з розряду унікальних у категорію масових професій. Дана обставина, на її думку, породжує суперечності та труднощі, які не були властиві підготовці фахових психологів раніше [6]. Особливого значення набуває співставлення навичок майбутнього фахівця з потребами ринку праці, з метою запобігання неспівпадіння навичок. Навчання повинно бути гнучким і простягатися крізь усе життя людини [7]. У сучасному суспільстві відбувається широке проникнення психології у всі сфери життя, психологія перестала бути «незвичною» професією, відбувається широке застосування психологічних знань у господарстві. Дана тенденція призводить до того, що від якості професійної підготовки психолога починає залежати стан справ у суспільстві.

О. Матвієнко і О. Затворнюк при розгляді проблеми професійної підготовки майбутніх психологів з огляду на необхідність пошуку нових підходів і концептуальних ідей до її розгляду відзначають, що в цьому надзвичайно важливому та складному процесі слід враховувати результати досліджень із різних галузей наукового знання: філософії, соціології, економіки, техніки, психології та педагогіки. Вони констатують, що різні взаємодоповнюючі погляди на професійну підготовку можуть значно поглибити наші уявлення про сутність цього процесу [8].

Визначення сфери діяльності психолога є загально-визначальним при побудові структури професійної підготовки, вони визначають з яких галузей життя майбутньому фахівцю необхідні знання, які запити він буде отримувати під час своєї професійної діяльності, з якими перепонами буде стикатись.

Сферою професійної діяльності вважають галузь яка має певні межі застосування праці. В. Й. Бочелюк і В. В. Зарицька, з погляду розділу людської діяльності на галузі, виділяють такі сфери професійної діяльності психологів [9]: система освіти; спортивна галузь; медична сфера; економічна сфера; сфера юриспруденції; соціальна сфера.

І. В. Вачков, І. Б. Гриншпун, М. С. Пряжников виокремлюють лише три сфери професійної діяльності [10]: психологія в освіті; психологія у бізнесі, рекламі і менеджменті; психологічна допомога сім'ям.

І. В. Сиром'ятников та Б. П. Бархаєв підходять до розгляду професійних сфер діяльності психолога з позиції місця праці психолога, певної організації чи структури: система освіти та дошкільного виховання (дитсадки, школи, гімназії, вузи); клінічні та інші медичні установи; економічна сфера (служби соціального розвитку, кадрові служби організацій і підприємств тощо); система морально-психологічного забезпечення діяльності силових структур, центри психологічної допомоги, служби сім'ї та шлюбу та інше [11]. Т. В. Дуткевич, О. В. Савицька, підкреслюючи соціальну спрямованість роботи психолога виокремлюють сфери соціальної практики, які визначають як специфічні для практичних психологів [12]: політична психологія; практична психологія економіки й бізнесу; практична психологія освіти; психологія сім'ї та соціально-психологічного захисту населення; клінічна психологія; військова та спортивна психологія; юридична психологія. Визначенні сфери професійної діяльності психолога охоплюють виконання ним його основних професійних функцій [11]: діагностична – психологічне вивчення та реєстрація за найбільш істотними параметрами особливостей особистості, колективу, діяльності, діагностика відхилень від норми, виявлення та оцінка факторів, що впливають на успішність діяльності та психологічний стан людей; дослідницька – вивчення новітніх досягнень в області психологічної науки і практики, поповнення науково-методичних знань, адаптація нових методик, уточнення критеріїв, показників стосовно конкретної вибірки і т. д.; прогностична – прогноз тенденцій розвитку та перспективного стану психологічних характеристик об'єкта вивчення при тих чи інших варіантах управління ним; інформаційна – повідомлення клієнтам і керівникам системи психологічних знань, підвищення рівня їх соціально-психологічної компетентності, повідомлення відомостей про психологічний стан об'єкта і тенденції його розвитку; конструктивно-проектувальна – відбір і структурування матеріалу, участь у комплектуванні колективів, груп, проектування оптимального стану об'єкта, змісту та умов діяльності, засобів і режимів праці і т. п.; навчально-методична – навчання використанню в практиці знань психології,

умінь і навичок психічної саморегуляції та психологічного впливу, розробка методичних документів; експертна – оцінка можливих або альтернативних варіантів вирішення психологічних та інших (з використанням можливостей психології) варіантів вирішення проблем, кваліфікований висновок про психологічні параметри стану об'єкта оцінювання; консультативна – надання допомоги військовослужбовцям, членам їх сімей та дача їм рекомендацій по знаходженню найбільш оптимального варіанта дій у вирішенні складних психологічних ситуацій; корекційно-розвиваюча – надання допомоги у зміні та / або реконструкції психологічних утворень, компенсація дефектів освіти і виховання, зміна режимів і умов військової діяльності у зв'язку з певним станом людей, формування якостей, сприяють особистісному самовираженню і розвитку, а також успішному вирішенню професійних завдань; комунікативна – встановлення контакту з партнером, прийом і передача повідомлення, емоційних станів, розуміння внутрішнього світу і невербальних реакцій співрозмовника, взаємовплив на поведінку і думки партнера по спілкуванню. На наш погляд вищезазначені класифікації сфер професійної діяльності не враховують діяльність психолога на межах галузей. Сьогодні притаманне широке застосування психологічної інформації, все більше психологів запрошують в якості консультантів при створенні певного продукту, як фізичного так і віртуального, інформаційного, соціального. Основна мета діяльності психолога у такому виді діяльності дещо відрізняється від класичної – допомозі особистості. Врахування даних видів діяльності при визначенні сфер професійної діяльності психолога дозволяє з одного боку позбавитись безконтрольного та такого, що не обмежується етичним кодексом психолога використання психологічних знань, а з іншого, окреслити перспективи подальшого розвитку сфер професійної діяльності психолога. Професійна підготовка психолога потребує певного часу, тому визначення перспектив розвитку професійної діяльності психологів дозволяє здійснювати підготовку фахівців здатних відповідати запитам сучасності, або, навіть, випереджати їх. Досліджуючи психічні явища та поведінку людини, психологія, як наука, встановлює їхні закономірності. Це дозволяє здійснювати певне прогнозування поведінки людини в залежності від здійсненого на неї впливу навколишнього середовища. Дані знання накладають на професійного психолога велику відповідальність. Етичний кодекс психолога встановлює основні права та обов'язки. Він слугує орієнтиром у побудові роботи психолога. Етичний кодекс покликаний захистити клієнтів і суспільство в цілому від небажаних наслідків безконтрольного і некваліфікованого використання психологічних знань і в той же час захистити психологів і практичну психологію від дискредитації. Робота психолога має бути спрямована на особистість людини та суспільство, головна мета психолога полягає у наданні психологічної допомоги, створення сприятливого психологічного клімату тощо. Професійна діяльність психолога має загальну гуманістичну спрямованість і чіткі етичні обмеження. Проте, зважаючи

на постійний розвиток галузі і застосування психологічних знань у сферах, які не передбачають безпосередню взаємодію людей, ми вважаємо за доцільне визначення рівня ціннісних орієнтирів у сферах професійної діяльності психолога за двома рівнями – прагматичного та гуманістичного спрямування (рис. 1).

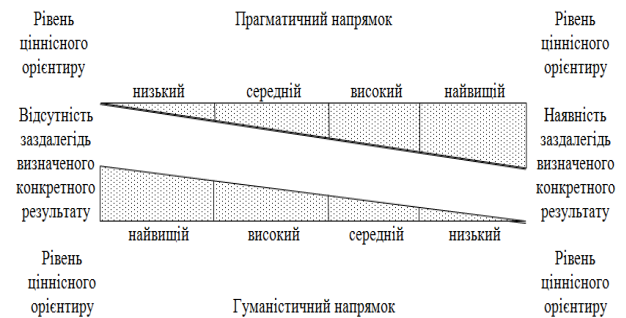

Рисунок 1 – Рівні ціннісних орієнтирів професійного психолога

Гуманістична спрямованість передбачає ставлення до людини як до найвищої цінності. До сфер професійної діяльності психолога цієї орієнтації як правило належать традиційні, найбільш розвинуті галузі психології, які пов'язані з наданням безпосередньої допомоги людині. Мета психолога при цьому, допомогти людині у вирішенні її психологічних проблем і питаннях, проте результат, який отримує людина не є чітко визначеним. Тобто, якщо праця психолога була спрямована на отримання людиною почуття комфорту, то, що саме є комфорт для певної людини вирішує саме ця людина, якщо людина прийшла до психолога за внутрішнім розвитком, то тільки вона сама визначає у чому він визначається. Психолог ставить перед собою ціль і працює, орієнтуючись на неї, але результат, який є наслідком досягнення даної цілі, визначає саме людина, з якою психолог працює. Таким чином, робота психолога гуманістичного спрямування передбачає відсутність задалегідь визначеного конкретного результату. Зважаючи на вищезазначене нами виокремлено 8 процесів професійної діяльності (Табл. 1), які здійснює професійний психолог, до них входять: освітні процеси; оздоровчі процеси; правозахисні процеси; мистецтво.

Таблиця 1 – Класифікація сфер професійної діяльності психолога

Рівень ціннісно-го орієнтиру	Сфера професійної діяльності	Види теоретичної професійної діяльності психологів	Види практичної професійної діяльності психологів
Прагматичний – низький; Гуманістичний – найвищий.	Освітні процеси	Дослідження особливостей і закономірностей особистісного розвитку людини	Проведення заходів спрямованих на особистісний розвиток людини
		Дослідження психофізіологічних та психологічних особливостей різних професій. Розробка методології профорієнтації та проф.добору	Проведення профорієнтаційної та проф.добрної діяльності, діагностування
		Дослідження психологічних особливостей навчання, психології особи, що навчається. Розробка засобів підвищення якості навчання	Проведення навчальних тренінгів. Застосування навчальних технологій у інших видах професійної психологічної діяльності
Прагматичний – низький; Гуманістичний – найвищий.	Оздоровчі процеси	Дослідження психології здоров'я та хвороби, особливостей впливу психологічних чинників на стан здоров'я та перебіг захворювання, індивідуального реагування на хворобливі стани, розробка психопрофілактичних та реабілітаційних заходів	Діагностика, корекція і відновлення повноцінного співвідношення індивіда та складових його життя на основі знань про дезадаптацію пацієнта, яка виникає в процесі формування хвороби
		Розробка теоретичного підґрунтя надання психологічної допомоги	Проведення психологічного консультування, діагностики, корекції і терапії особистості
Прагматичний – середній; Гуманістичний – високий.	Правозахисні процеси	Дослідження особливостей особистості жертви	Проведення профілактичних віктиміологічних заходів
		Дослідження особливостей особистості злочинця	Складання психологічного портрету злочинця, допомога у проведенні слідчих дій, психологічна експертиза. Проведення профілактичних заходів
Прагматичний – середній; Гуманістичний – високий.	Мистецтво	Дослідження креативності, творчості, особистості митця	Формування креативності, творчої особистості
		Дослідження особливостей сприйняття людини, вплив мистецького твору на психологічний стан людини	Проведення мистецьких терапій (арт, музико, театро і т.п.). Створення психологічно-комфортного зовнішнього середовища
Прагматичний – середній; Гуманістичний – середній.	Професійна, командна діяльність	Дослідження професійного вигорання, ресоціалізації	Впровадження заходів щодо реабілітації, соціалізації особистості
		Дослідження особливостей малої групи	Впровадження заходів щодо розвитку малої групи, вирішення конфліктів
		Дослідження особливостей діяльності	Впровадження заходів щодо спонукання до діяльності
Прагматичний – високий; Гуманістичний – середній.	ІТ технологічні процеси	Дослідження особливостей взаємодії	Надання знань щодо психології взаємодії як основи побудови ІТ технологій
		Дослідження психофізіологічних особливостей	Надання знань щодо психофізіології людини як основи побудови ІТ технологій
		Дослідження особливостей мисленевих процесів людини	Участь у розробці штучного інтелекту
Прагматичний – високий; Гуманістичний – низький.	Політичні процеси	Дослідження психології великих і малих груп	Консультування щодо менеджменту великих і малих груп
		Дослідження психології лідерства	Формування, розвиток особистості лідера
Прагматичний – найвищий; Гуманістичний – низький.	Економічно-виробничі процеси	Дослідження психології попиту	Надання інформації щодо психології попиту з метою маркетингу та планування економічно-виробничих процесів
		Дослідження особливостей психологічного впливу	Надання інформації щодо психологічного впливу з метою реклами та маркетингу

Другий напрямок ціннісної орієнтації психолога пов'язаний з постановкою чітко визначеного конкретного результату який необхідно отримати. Здебільшого такий тип роботи психолога пов'язаний з економічною сферою. Наприклад, психолог отримує від замовника завдання щодо консультації стосовно створення реклами для свого продукту, при цьому мета чітко визначена – створити продукт який сприятиме максимальному рівню продажу товару. Або завданням психолога може бути побудова алгоритму прогнозування пошукових запитів людини у соціальній мережі. Роботою психолога у даному випадку стає створення певного комфорту інтернет-середовища, проте не користувачі вирішують яким саме повинен бути цей комфорт: професійна, командна діяльність; ІТ технологічні процеси; політичні процеси; економічно-виробничі процеси.

Професійна діяльність психолога у освітніх процесах охоплює три взаємопов'язані напрями: особистий розвиток людини, профорієнтація та навчання. Дослідження особливостей і закономірностей особистісного розвитку людини дозволяє здійснювати проведення заходів спрямованих на особистісний розвиток людини. Дана діяльність може здійснюватися як самостійний вид діяльності або бути засобом іншої, наприклад як частина заходів щодо розвитку лідерських якостей або розвитку групи.

Дослідження та здійснення діяльності в сфері профорієнтації здебільшого здійснюють психологи навчальних закладів та специфічних галузей, як то авіаційна, військова тощо.

Незважаючи на те, що психолог не здійснює пряму педагогічну діяльність, його участь в освітньому процесі вагома. Дослідження психологічних особливостей навчання та психології особи, що навчається, дозволяє підвищувати якість засобів навчання. Проте професійні психологи все ж таки здійснюють навчальну діяльність особисто. Як правило, це відбувається не в навчальних закладах, не з класами учнів або студентів. Навчальна діяльність психологами здійснюється під час консультацій та тренінгів. Вона спрямована на передачу знань та вироблення певних навичок у людини, що звернулася по допомогу.

Знання, вміння та навички з вищезазначеної сфери також використовуються у педагогіці, менеджменті, кадровій діяльності.

Професійна діяльність психолога у сфері оздоровчих процесів здійснюється у двох напрямках, перший здебільшого відноситься до медичної психології і, як правило, її здійснюють психологи які працюють у медичних закладах та установах. Другий пов'язаний безпосереднім наданням психологічної допомоги, яка здійснюється у вигляді проведення психологічного консультування, корекції й терапії особистості.

Для даних сфер діяльності професійного психолога є характерним найвищий рівень гуманістичного орієнту, це проявляється, перш за все у головному завданні, яке можна окреслити як – створення умов для повноцінного життя, фізичного та духовного розвитку людини [6].

Професійна діяльність психолога у правозахис-

них процесах проводиться з обома сторонами правопорушного акту – зі злочинцем та жертвою. Здебільшого робота психолога пов'язана з дослідженням психологічних особливостей сторін та проведення профілактичних заходів. Психолог при цьому має високий гуманістичний рівень ціннісних орієнтирів. Проте у даній сфері професійної діяльності присутні і прагматичні ціннісні орієнтири, вони проявляються у діяльності психолога пов'язаної з проведенням слідчих дій, в тому числі зі складанням психологічного портрету злочинця.

Мистецтво у професійній діяльності психологів виступає у двох площинах – як об'єкт дослідження та впливу і як засіб професійної діяльності. Перша пов'язана з особою, що створює мистецький об'єкт, при цьому досліджується особистість митця, креативність, творчість. Заходи щодо формування креативності часто застосовують з метою розвитку особистості, подолання ригідності мислення, пошуку нових ідей. Друга пов'язана з впливом об'єкта творчості на психологічний стан людини. Знання особливостей творчого процесу та сприйняття людини дозволяють використовувати мистецтво в якості терапії, як то: арт-терапії, музико-терапії, театро-терапії та інших. Знання впливу мистецтва та його складових на людину дозволяють створювати психологічно-комфортні умови зовнішнього середовища людини, проте цей напрямок має прагматичне спрямування, адже людина отримує вже готовий продукт розрахований на „середню” людину, при цьому не враховуються індивідуальні особливості сприйняття кожної людини і значення комфорту визначені психолог, а не особистість яка перебуває в визначених умовах.

Професійна діяльність психолога у сфері професійної, командної діяльності здійснюється у трьох напрямках: професійне вигорання та ресоціалізація, мала група, діяльність.

Професійне вигорання, як і потреба в ресоціалізації відображають проблеми людини у її взаємодії з соціальним середовищем. Вони по-різному проявляються, так ресоціалізація передбачає засвоєння нових цінностей, ролей, навичок замість попередніх, що не засвоїлись або застаріли [13], а подолання професійного вигорання неможливе без перегляду своїх життєвих міфів, цілей і цінностей, своїх уявлень і ставлення до себе самого, до інших людей і до своєї роботи [14], проте мають близькі за сутністю заходи щодо подолання проблем.

Професійна діяльність психолога з малою групою дозволяє впроваджувати заходи щодо її розвитку та вирішення конфліктів, дана діяльність здебільшого стосується професійних і навчальних колективів та спрямована на розвиток командної діяльності. Найчастіше проводиться у вигляді тренінгів, семінарів.

Дослідження діяльності та заходи щодо її спонукання в основному стосуються професійної та навчальної діяльності.

Прагматичність даної сфери діяльності психолога пов'язана з запитом замовника послуг. Здебільшого замовник, у даній сфері, переслідує конкретну ціль – збільшення працездатності робітників та ко-

лективу.

У даній сфері існує небезпека розходження між метою поставленою замовником та отриманим результатом. Наприклад, замовник ставить мету – підвищення мотивації до професійної діяльності, але під час роботи з психологом робітник, розвиваючись особисто, може дійти висновку, що для нього важливіше нарешті здійснити свою заповітну мрію, ніж працювати на роботі яку він ненавидить, що призведе до його звільнення. Таким чином гуманістичне спрямування діяльності психолога може вступати у конфлікт з прагматичним спрямуванням.

ІТ технологічні процеси є наймолодшою сферою діяльності психолога. Тут існує три напрямки: взаємодія, психофізіологія та штучний інтелект.

Діяльність психолога у напрямку взаємодії пов'язана з побудовою на її основі ІТ технологій, таких як соціальні мережі, пошукові системи, меню доступу та інше. Дослідження психофізіологічних особливостей людини дозволяє створити найбільш комфортне фізичне ІТ середовище, попередником даного напрямку є медицина, інженерна психологія та соціометрія. Останній напрямок використовує знання психологів щодо закономірностей мислення людини з метою побудови штучного інтелекту та інших «розумних» технологій.

Дана діяльність, як правило передбачає застосування психологічних знань у ІТ розробках, а не взаємодію психолога з об'єктом психологічного впливу, що призводить до високого рівня прагматичного спрямування діяльності психолога.

Сфера політичних процесів здійснюється за такими напрямками: великі й малі групи та лідерство. У даній сфері переважають політична діяльність з керуванням та менеджментом, тому вона може здійснюватись як в площині політичного життя суспільства так і в господарчій сфері тощо. Дана сфера передбачає високий рівень прагматичного спрямування, адже завдання психолога, як правило, чітко окресленні, наприклад: створити імідж політичного лідера, вирахувати вірогідність реакції певних верст населення на конкретні кроки лідера або керівника.

Остання сфера професійної діяльності психолога охоплює економічно-виробничі процеси життя людини. Вона досліджує психологію попиту, що дозволяє здійснювати більш ефективний маркетинг, планування та психологічний вплив на особистість людини, знання особливостей якого застосовуються з метою реклами та також маркетингу.

Дана діяльність передбачає найвищий рівень прагматичного спрямування діяльності психолога. Психолог у своєму завданні в даній сфері має чіткі цілі, орієнтується на «середню» людину та не здійснює безпосередню взаємодію з об'єктом впливу.

Таким чином, в залежності від сфери діяльності психолога змінюється спрямованість його дій та мети. Прагматичний рівень спрямування діяльності психолога може вступати у конфлікт з гуманістичним спрямуванням та призвести до порушення етичного кодексу психолога. Такий порядок речей призводить до потреби приділення більшої уваги до морально-етичного виховання майбутнього фахівця

під час його підготовки у вищій школі. Тобто, необхідно, під час професійної підготовки психологів більше уваги приділяти роботі психолога яка відбувається на стиках галузей та нових для психології сферах. Також необхідно визначити нову концепцію професійно-етичної поведінки психолога яка б дозволяла подолати конфлікт прагматичного та гуманістичного спрямування, вирішувати запити ринку праці.

ВИСНОВОК. Масштабне проникнення психології у майже всі сфери людського буття потребують перегляду побудови професійної підготовки майбутнього психолога.

Поняття «професійна підготовка» є багатограним, складним та суперечливим, професійну підготовку психологів розглядають крізь призму професійних знань та навичок, властивостей особистості, творчості, культури, соціального включення та іншого.

Ринок праці вимагає гнучкості, мобільності від психологів. Розширення сфер діяльності психологів потребує змін у побудові структури підготовки майбутнього фахівця, поява нових напрямків діяльності людини неодмінно відображається на запиті щодо психологічної допомоги і потребує стабільного зв'язку між теоретичними та практичними напрямками роботи психолога здатного задовольнити запит сфер діяльності, що тільки починають зароджуватись.

Традиційні погляди на сфери професійної діяльності психолога здебільшого орієнтовані на практичну діяльність та підходять до розгляду професій з позиції місця працевлаштування психолога, що значно обмежує коло питань професійної діяльності і не передбачає динамічного розвитку професії.

Розширення сфер професійної діяльності психолога потребує врахування застосування психологічних знань на стиках галузей, відсутності здійснення безпосередньої взаємодії між психологом та об'єктом психологічного впливу, постановки запитів до психолога, що конфліктують з гуманістичним спрямуванням професії та етичним кодексом психолога.

Оцінка сфер професійної діяльності з позиції гуманістичного та прагматичного спрямування дозволяє розставити пріоритети цілей та попередити протиріччя. Виокремлено 8 сфер професійної діяльності психолога за видами теоретичної та практичної діяльності психолога, які охоплюють освітні, оздоровчі, правозахисні процеси, мистецтво, професійну та командну діяльність, ІТ технологічні, політичні, економічно-виробничі процеси людського життя. Кожна сфера має свій рівень гуманістичного та прагматичного спрямування який відображає мету діяльності психолога та професійний запит замовника.

Перспективними напрямками подальшого дослідження є виокремлення взаємозв'язків між сферами професійної діяльності психолога та визначення шляхів подолання протиріч між прагматичним та гуманістичним спрямуванням діяльності майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мась Н. М. Психолого-педагогічний аналіз умов професійної підготовки майбутніх військових психологів на основі компетентісного підходу / Н. М. Мась // Проблеми експериментальної та кризової психології, 2003. – Вип. 3. – Час. 2. – Режим доступу: http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol3_2/03.pdf
2. Батишев С. Я. Профессиональная педагогика / С. Я. Батишев. – М. : Ассоциация «Профессиональное образование», 1999. – 904 с.
3. Антонова Н. О. Психологічні детермінанти готовності до професійної діяльності психолога / Н. О. Антонова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського: зб. наук. пр. – Т. 2. – Вип. 6. – Миколаїв, 2011. – С. 28.
4. Нероба Е. Підготовка інженерів-педагогів у Польщі в умовах інтеграції з Європейським Союзом / Е. Нероба // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Випуск 4. – С. 110-118.
5. Матвієнко О. В. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема / О. В. Матвієнко, О. М. Затворнюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. – 2014. – Вип. 1(1). – С. 215-220.
6. Вінтюк Ю. Професійна підготовка майбутніх психологів: проблема та її складові / Ю. Вінтюк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2016. – № 3. – С. 92-102.
7. Skuteczniejsze kształcenie i szkolenie zawodowe na rzecz lepszego życia / Nota informacyjna, Thessaloniki : Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego, 2015– с. 6.
8. Матвієнко О. В. Професійна підготовка майбутніх психологів як психолого-педагогічна проблема / О. В. Матвієнко, О. М. Затворнюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Вип. 1. – Том 1. – 2014. – С. 215-220.
9. Бочелюк В. Й. Сучасні напрями психологізації професійної підготовки фахівців: монографія: у 4 т. / В. Й. Бочелюк, І. В. Ващенко та ін., за ред. В. Й. Бочелюка. – КПУ, 2013. – Т. 3. – 288 с.
10. Вачков И. В. Введение в профессию «психолог» / И. В. Вачков, И. Б. Гриншпун, Н. С. Пряжников. – М.: МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 2007. – 464 с.
11. Сиромятников І. В. Введення в професію: від соціальної ролі до професійної суб'єктності / І. В. Сиромятников, Б. П. Бархани. – К. : ВУ, 2003. – 148 с.
12. Дуткевич Т. В. Практична психологія: Вступ до спеціальності / Т. В. Дуткевич, О. В. Савицька. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 256 с.
13. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер. – М.: Феникс, 1998. – 688 с.
14. Ярая Т. А. Професійна підготовка майбутніх практичних психологів до роботизації студентами з обмеженими можливостями як предмет психологічного аналізу / Т. Ярая // Наука і освіта. – 2011. – № 3. – С. 111-113.

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PSYCHOLOGISTS
CONSIDERING CLASSIFICATION OF FIELDS OF THEIR PROFESSIONAL ACTIVITY

H. Yu. Ziuman

KremenchukMykhailoOstrohradskyi National University
vul. Pershotravneva20, Kremenchuk, 39600, Ukraine. E-mail: zumanart@gmail.com

Purpose. To study professional training of future psychologists based on the classification of the fields of professional activity. **Methodology.** The main research methods used are as follows: theoretical-system analysis of pedagogic, psychological, philosophic scientific literature aimed at theoretical study of the problems of professional training of future psychologists; abstracting and specification for determining elements of the fields of professional activity of psychologist; projecting for determining the logic structure of the research. **Results.** The article determines the levels of pragmatic and humanistic directions of the professional training. The research distinguishes the fields of professional activity of psychologists on the types of activity: educational processes, recreational processes, law processes, art, professional, team activity, IT engineering processes, political processes, and economic-manufacturing processes. **Originality.** The article presents the analysis of the fields of the professional activity of psychologists on the types of activity, determines the levels of humanistic and pragmatic direction of the psychologist's professional activity, their dependence on the client's need. **Practical meaning.** The direction of the psychologist's activity changes depending on the field of his/her activity. The author suggests paying more attention to training psychologists for working on the borders of fields and in the new fields for psychology, determining a new concept of the ethical behaviour in the fields of pragmatic direction. **Conclusions.** The professional training of future psychologists should meet the demands on the labour market. The assessment of the fields of the psychologist's professional activity and from the point of view of humanistic and pragmatic directions allow developing the structure of the professional training that can meet the labour market demands.

Key words: professional training, fields of professional activity, pragmatic direction, humanistic direction, ethical code.

REFERENCES

1. Mas', N. M. (2003), "Psychological and pedagogical analysis of the conditions of professional training of future military psychologists on the basis of competence-based approach", *Problems of experimental and crisis psychology*, Vyp. 3, Part. 2, Retrieved from:http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol3_2/03.pdf
2. Batishev, S. Ja. (1999), *Professional'naja pedagogika* [Professional pedagogy], Association "Professional

- education", Moscow, Russia.
3. Antonova, N. O. (2011), "Psychological determinants of readiness for professional work of a psychologist", *Scientific Bulletin of the Nikolaev state University of a name.A. Sukhomlinsky*: collection of scientific papers, vol. 2, iss. 6, Nikolaev, Ukraine.
 4. Neroba, E. (2001), "Training of engineering teachers in Poland with the European Union", *Continuing professional education: theory and practice*, vol. 4, pp. 110-118.
 5. Matvijenko, O. V., Zatvorniuk, O. M. (2014), "Professional training of future psychologists as a psychological and pedagogical problem", *Scientific Bulletin of Kherson state University*. Series: Psychological Sciences, vol. 1(1), pp. 215-220.
 6. Vintjuk, Ju. (2016), "Professional training of future psychologists: the problem and its components", *Pedagogy and psychology of professional education*, № 3, pp. 92-102.
 7. „Skuteczniejsze kształcenie i szkolenie zawodowe na rzecz lepszego życia Nota snformacyjna”, (2015), *Thessaloniki : Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego*.
 8. Matvijenko, O. V., Zatvornjuk, O. M. (2014), „Professional training of future psychologists as a psychological and pedagogical problem”, *Scientific Bulletin of Kherson state University*, vol 1, tom 1, pp. 215-220.
 9. Bocheljuk, V. J., Vashhenko, I. V. (2013), *Suchasni naprjamy psyhologizacii' profesijnoi' pidgotovky fahivciv* [Modern directions of psychologization of professional training of specialists]. za red. V. J. Bocheljuka, T. 3, KPU, Kiev, Ukraine.
 10. Vachkov, I. V., Grinshpun, I. B., Prjazhnikov, N. S. (2007), *Vvedenie v profesiju «psiholog»* [Introduction to the profession of "psychologist"], MPSI, Moskva, MODJeK, Voronezh, Russia.
 11. Syromjatnykov, I. V., Barhany, B. P. (2003), *Vvedennja v profesiju: vid social'noi' roli do profesijnoi' sub'jektivnosti* [Introduction to the profession: from a social role to a professional subjectivity], VU, Kiev, Ukraine.
 12. Dutkevych, T. V., Savyc'ka, O. V. (2010), *Praktychnapsyhologija: Vstup do special'nosti* [Practical Psychology: Introduction to the specialty], Center for educational literature, Kiev, Ukraine.
 13. Smelzer, N. (1998), *Sociologija* [Sociology], Feniks, Moscow, Russia.
 14. Jaraja, T. A. (2011), "Professional training of future practical psychologists to work with students with disabilities as a subject of psychological analysis", *Science and education*, № 3, pp. 111-113.

Стаття надійшла 07.03.2018.